

پیشگفتار

بدون تردید یکی از مباحث اصلی در حوزه‌های گوناگون آموزش و پژوهش علوم انسانی، درک و به کارگیری صحیح مفاهیم و فنون علم آمار است. با آنکه اهمیت این علم بر کسانی که در قلمرو علوم اجتماعی و رفتاری فعالیت می‌کنند پوشیده نیست و تقریباً در همه رشته‌های تحصیلی و پژوهشهای وابسته به این زمینه‌های علمی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است، اما توسعه و پیچیدگی روزافزون مبانی نظری و نیز روشها و فنون آن به اندازه‌ای است که دانشجویان، پژوهشگران و حتی استادان را در تشخیص، اجرا و تفسیر نتایج حاصل از مدل‌های آماری با دشواری جدی روبه‌رو ساخته است.

تعدد و پیچیدگی فزاینده مدلها و مفروضه‌های آماری و نیز هم‌پوشی و طبیعت چند متغیری داده‌ها، از یک‌سو نیاز به درک و دقت قابل‌ملاحظه در مدل انتخابی و تشخیص مفروضه‌های آن را بیش از پیش ضروری ساخته و از سوی دیگر موجب شده است تا حجم کتابهای (معتبر) آماری به منظور تلاش برای جامعیت بخشیدن و شمول مباحث اصلی آن به اندازه‌ای شود که اگر نگوییم ترس، دست کم بی‌رغبتی و بی‌انگیزگی نسبت به مطالعه دقیق و سودمند آمار را در دانشجویان، و بی‌حوصلگی و مسامحه‌کاری نسبت به تدریس، کاربرد و تفسیر آن را در بسیاری از استادان و پژوهشگران دامن زند.

با آنکه تاکنون کتابهای متنوعی در زمینه آمار به زبان فارسی تألیف یا ترجمه شده است و در مقاطع و رشته‌های مختلف تحصیلی در دانشگاههای کشور تدریس می‌شود، ظرفیت محدود هر کتاب به گونه کلی و بی‌توجهی نسبت به این علم پایه، که متأسفانه در چند ساله اخیر به شکل کاهش و حذف واحدهای درسی آمار یا ادغام آن با سایر موضوعهای علمی (مانند روش تحقیق و رایانه) جلوه‌گر شده، موجب شده است تا تنها بخش محدودی از این کتابها، که خود به گونه مختصر و حتی در برخی موارد نادرست نوشته شده است، تدریس شود و بر معضلات شرح داده شد بیفزاید.

توجه به مطالب بالا و تجربه چند ساله در زمینه تدریس و پژوهش در زمینه آمار و نیز مشاوره و نظارت در طرحهای پژوهشی و پایان‌نامه‌های تحصیلی، مؤلفان را بر آن داشت تا طرح تألیف مجموعه کتابهایی با قطع کوچک و کم‌حجم، اما نسبتاً کامل و جامع را در زمینه مباحث و مدل‌های آماری به سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، که بی‌تردید نقش اساسی و انکارناپذیری در توسعه زمینه‌های متنوع علوم انسانی داشته است، ارائه نمایند.

بر پایه این طرح قصد بر آن است تا نخست مباحث و مدل‌های آماری متداول (مانند همبستگی، آزمونهای t، مجذور کای، تحلیل واریانس و رگرسیون)، که در تدریس دانشگاهی و پایان‌نامه‌های تحصیلی کاربرد بسیار گسترده‌ای دارد، در قالب کتابهای کم‌حجم، شامل مبانی نظری، مفروضه‌ها، چگونگی تشخیص و کاربرد صحیح مدلها و روشهای محاسبه آنها و نیز مثالهای عملی و پژوهشی ارائه و منتشر شود و در مراحل بعدی آزمونها و مدل‌های پیشرفته‌تر آماری و نیز سایر مباحث وابسته، به ویژه در زمینه روان‌سنجی (مانند اعتبار، انواع روایی و هنجاریابی)، که اهمیت زیادی در تهیه و تدوین گزارشهای پژوهشی و پایان‌نامه‌های تحصیلی دارد، عرضه شود.

امید است این طرح، که تجربه موفقیت‌آمیز آن در کشورهای پیشرفته گواهی بر ضرورت و مفید بودن آن است، بتواند علاقه و کنجکاوی دانشجویان را برای فراگیری درس آمار برانگیزد و آنها را در انتخاب دوره‌های کامل‌تر آن تشویق و ترغیب کند. افزون بر این، بتواند به عنوان یک راهنمای عملی برای استادان و پژوهشگران نیز سودمند واقع شود.

دکتر علی عسگری

دکتر حیدرعلی هومن